

HASLINGER

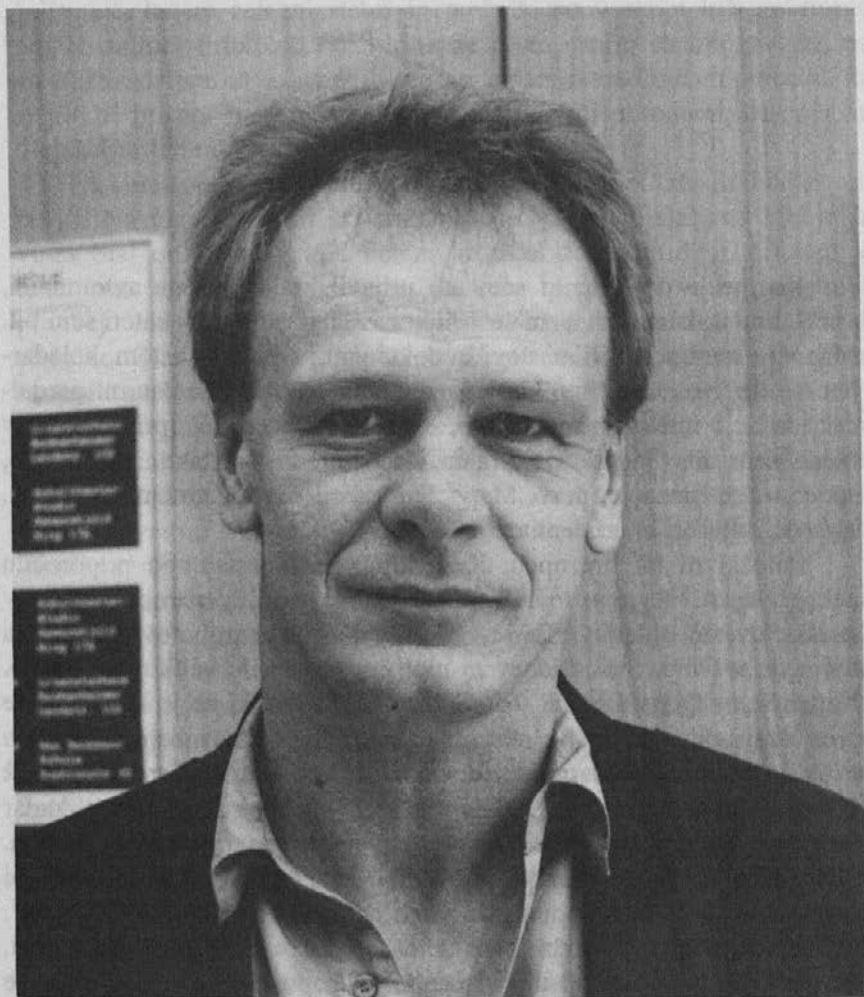

Foto: IGOR BRATOŽ

Josef Haslinger*Odkritje prave Amerike*

Ko me je uradnik, ki sem mu prijavil krajo svojega avtomobila, vprašal po dokumentih, sem se v hipu zavedel zadrege, v kateri sem bil. Mapo z vsemi povabili, naslovi in dokumenti, s potnim listom, koledarjem s termini in kreditno kartico vred sem položil v armaturni predalček, da bi jo imel ves čas pri roki. Ko sem pozno ponoči prispel v New York, sem bil vendarle preutrujen, da bi uredil vse tako, kot bi bilo, sodeč o tem pozneje, prav. Mapo sem pustil v armaturnem predalčku. In sedaj sem bil brez identitete.

Položaj ni bil brezupen. Kajti kljub vsemu sem, po priporočilu nekega turističnega priročnika, pod majico nosil denarno rezervo v znesku dvesto dolarjev. To je zadostovalo, da bi pripotoval do strica Sidneyja v Ohio. Stric Sidney ni moj pravi stric. Je veliko več kot to. Najboljše na Dunaju, meni stric Sidney, so copati, ki jih je kupil tam že pred dvajsetimi leti in jih nosi še danes. Stric Sidney bere *Jerusalem Post* in pri tem preudarno maje z glavo. Stric Sidney bere *New York Times* in pri tem preudarno maje z glavo. Smeje se samo takrat, kadar bere kak avstrijski časopis. Ampak delajo dobre copate, reče potem. Stric Sidney, o tem sem prepričan, bi mi pomagal. Tisoč pisem bi napisal zame, če bi mi pomagalo samo eno.

Usedel sem še v podzemsko železnico in se odpeljal v *downtown*. Po naključju sem vstopil v prvi vagon. Kjer po navadi sedi voznik, je bilo okno, skoz katero se je videlo v predor podzemске železnice. Voznica je bila na desni strani, zaprta v neke vrste stranišče. Na nekaterih

postajah je potisnila glavo ven. Morda je tudi ona hotela vedeti, ali je človeški skupek, ki je ždel in ležal pod umazano rjavo odejo in ki so ga premikali sunki in nihanja vagonov, sposoben svojega lastnega premikanja. Potem smo znova utonili v pošastne zavoje podzemske železnice, katere železni stebri in prečniki so v skopi luči zabrisano polzeli mimo. Približno od Štirinajste ceste naprej so bili pragovi na sredini razdeljeni in so naredili prostor umazanemu črnemu potočku, da si je utrl prostor med pločevinkami, plastičnimi posodami, časopisi in biološkimi iztrebki.

Na Houston Streetu je izstopil mož s črno-belimi črtastimi lakastimi čevlji. Na glavi je nosil škrlatno kapo. Delil je miniaturne biblije in vmes bral odlomke iz nje. Potem je začel daljšo pridigo, pri tem je tekal sem ter tja po vagonu in poskušal prepričati vsakega potnika posebej. Komaj kdo ga je poslušal. Nekateri so imeli na glavah slušalke. Tudi človeški skupek se ni premaknil. Prvotno sem hotel izstopiti na Canal Streetu, vendar me je življenje pod zemljo tako navdušilo, prav tako tudi pogled iz voznikove perspektive v jamski sistem New Yorka, da sem ves dan preživel v omrežju podzemske železnice. Nisem bil edini. Za mnoge je življenje to, da s svojimi culami ropotajo skozi podzemni New York. Vsaki dve ali tri ure, na končnih postajah, morajo ven na peron in zamenjati vlak.

Na Sheridan Squaru je stopil čez počrnele stopnice na površje. Pri tem sem šel mimo moških, ki sta s hitrimi lopatastimi gibi trgala ploščice z vhoda v podzemsko in jih spravljala v potovalko. V tej mestni četrti je mrgolelo črnih beračev. Po mili volji sem metal za telefoniranje nabrane četrtinke dolarja v jogurtove lončke, da je kar žvenketalo. Berači se niso samo enostavno zahvalili, temveč so mi želeli božji blagoslov. To mi je bilo všeč in ostal sem radodaren. Vendar mi je že po dveh ali treh stanovanjskih blokih zmanjkalo kovancev in moral sem zaviti v neki bar, da bi zamenjal bankovce, ki sem jih skrival pod majico.

Če bi ostal pri naklepu, da bom svojo nesrečo delil z berači, že na koncu poti skoz Blecker Street strica Sidneyja ne bi mogel več poklicati. Nedaleč od MacDougal Streeta sem zavil v glasbeni lokal. Michael Power je s svojim bendom igral glasen fank. V lokalu se je trlo

ljudi. Za odrom sta viseli ameriški zastavi. Med njima je bila velika oljnata slika s podobo razbite glave, iz katere so čez krvav obraz viseli možgani. Našel sem si prostor ob dekletu z umetniško štrlečimi črnimi lasmi in ti so me ščegetali po ušesih. Vedno ko sem jo pogledal, se mi je nasmehnila. Vprašal sem jo, zakaj se mi nenehno smehlja. Rekla je: Ker te imam rada. Odvrnil sem: Saj me sploh ne poznaš. Znova se je nasmehnila, stisnila svoje mehke prsi ob mojo roko in vprašala: Je to potrebno? Ime ji je bilo Jessica. Rekla je, da je človečnica, z vsemi da dobro izhaja. Igrala naj bi kontrabas. Tudi v tem lokalu je že nastopila.

Med odmorom so eden za drugim prišli črnski glasbeniki k Jessici in jo poljubili. Vsakomur me je predstavila. Povedal sem ji zgodbo o Charon. Vmes je v različnem vrstnem redu govorila: Oh my God! My Goodness! I am dying! In poznala je strica Sidneyja. Študirala je namreč na konservatoriju v Vzhodnem Berlinu in stricu Sidneyju vedno rezala lase. Rekla je, da se ne smem vrniti v Evropo. Vsakomur se enkrat primeri, da mu vse ukradejo, to da me ne sme vreči iz tira. Vprašala me je, koliko denarja še imam. Potem se je prerinila do mišičastega moškega, ki je bil očitno s Karibov in čigar krasota las je bila podobna njenim. Dolgo ga je prepričevala. Videl sem ga, kako ves čas maje z glavo.

Jessica se je vrnila in me objela. Imam vozovnico, je rekla, s katero lahko eno leto letiš po Ameriki. Vendar hoče zanjo tisoč dolarjev. Nekaj moraš primakniti. Imel pa nisem ničesar. Ko sem spet zaslišal fank, in ko me je Jessica z lasmi zaščegetala za ušesi in se mi smehljala, se mi je misel, da bi leto dni letel po Združenih državah, zdela vedno zanimivejša. Če je mogoče stanovati v omrežju podzemske železnice, zakaj bi to ne bilo mogoče v letalski mreži. Saj na letalu postrežejo s hrano, pa tudi stranišče je na njem.

Edini vrednejši predmet, ki sem ga imel, je bil prenosni računalnik. Jessica mu ga je ponudila in videl sem, kako je mož s Karibov prikimal.

Naslednjega dne sem prinesel svoj računalnik in sto dolarjev v kavarno na St. Marks Place. Mož s Karibov je že čakal name. Z mano je šel v neko garažo na Deveti ulici. Napolnjena je bila s tehničnimi napravami in velikanskimi policami, polnimi videokaset. Očitno so

tukaj za črni trg kopirali videokasete. Mož je z mano komajda spregovoril kako besedo. Pokazal mi je v plastiko zavarjeno izkaznico letalske družbe Northwest Airlines s fotografijo in z vtisnjenim imenom inšpektorja Georgea Forsterja. Potem je izkaznico vrgel v neko tekočino in jo čez čas s prijemalko vzel spet ven. Presojna zaponka se je odlepila. Ostanke je obrisal z robcem. Fotografijo je bilo mogoče hitro odstraniti in jo nadomestiti z mojo. Z nekim strojem je izkaznico spet zavaril. Bil sem odpuščen. Ne brez koristnega nasveta za pot. Izkaznice naj ne kažem preveč in ne prekoračim meje Združenih držav. Inšpektor George Forster je prikimal.

* * *

Še istega dne sem poletel v Detroit. Delovalo je. Pri prijavi sem pokazal svojo izkaznico in dodelili so mi prostor v prvem razredu. V letalu so me takoj vprašali, kaj bi želel piti. Rekel sem: bud, in že so mi ga servirali. Izmikal sem se pogovoru s prijaznimi stevardesami. V Detroitu sem si pri okencu Northwest priskrbel celoten vozni red letalske družbe. Bil sem očaran, ko sem videl, da lahko potujem skorajda povsod, kamor želim. Pravzaprav sem želel na letalo za Cleveland, da bi kar najhitreje prišel do strica Sidneyja. Ko sem se pa klatil po prostorni letališki stavbi, sem si premislil in izbral sem letalo za San Diego. Spet sem dobil sedež v prvem razredu. Polet je trajal šest ur in dvakrat sem dobil topli obrok. Ure in ure sem študiral letalski vozni red in si delal zapiske. Vendar to nikakor ni bilo preveč sumljivo. Očitno je ustrezalo temu, kar se pričakuje od letalskega inšpektorja.

Prve tedne sem bil nervozen. Mislil sem, da bi lahko zares kdaj srečal koga, ki pozna resničnega letalskega inšpektorja Georgea Forsterja. Vendar nisem srečal nikogar. Prav tako sem se poskušal izogniti – tako dolgo, kot se je dalo – istim letalskim linijam. Ni se pa dalo izogniti temu, da sem vsakih nekaj dni pristal v Detroitu ali Memphisu, vozlišču letalske linije.

Noči so bile težke. Na izbiro namreč nisem imel veliko dolgih poletov, na katerih bi lahko spal pet ali šest ur. Na srečo sem kmalu ugotovil, da je Northwest za plačilne člane ustanovil klub, za člane

katerega so bili v večjih letališčih prostori za sprostitev. Tak klub sem najprej preskusil v Dallasu, in glej – moja izkaznica mi je omogočila prost vstop. V njem sem lahko po mili volji jedel in pil. Tudi ležalniki so bili udobni. V nekaterih podružnicah kluba so bile prhe, na žalost ne v vseh, vendar to na moj red letenja ni močno vplivalo. Kajti inšpektor ne sme dati povoda za pritožbo, da smrdi. Pralni stroji in sušilniki so bili samo v Phoenixu in Cincinnatiju. Zaman sem v drugih mestih spodbujal nakup pralnih strojev. Odgovarjali so mi, naj to sporočim centrali. Včasih so mi nameščenci izročili dokumente in sezname. Trenutno sem na dolgi viziti, sem jim potem dejal. Pošljite jih neposredno na centralno inšpekcijo.

Občutna ovira je bil moj kovček. Po enem tednu sem ga z večino vsebine prodal na boljšem trgu v New Orleansu. Z dvema oblekama, štirimi srajcami in spodnjim perilom sem lahko shajal. To se je dalo prenašati kot ročno prtljago. V Chicagu mi je uspelo dobiti potovalno torbo s koleščki in držalom, ki jo je letalska družba dala na voljo svojim uslužbencem. Vendar sem jo moral ukrasti in za vsak primer se potem nekaj časa nisem pokazal v Chicagu. Od takrat naprej sem imel uradno opremo in počutil sem se varnega.

Po obdobju previdnega ogledovanja in strahu, da bi me razkrinkali, je nAPOčil čas intenzivnega branja. Pri sebi sem imel samo eno knjigo, *Naked Lunch*. Prebral sem jo štirikrat, potem pa jo poklonil neki črni stevardesi, ki sem jo srečal že nekajkrat. Moje sporočilo je razumela. Svoj načrt letenja sem uskladil z njenim in jo nekega dne seznanil s svojo skrivnostjo. Bila je navdušena. Od Memphisa do Seattla je nenehno zmajevala z glavo in se muzala. Nisva se mogla pogosto srečati, ker je tedne in tedne potovala z istim kolegom. Najina skupna potovanja so bila zaporedja zakritih dvorjenj. Na krožnike iz stiropora sem risal srčke, ona pa je v moj oranžni sok pomočila prst in ga z užitkom oblizovala. Vendar sva imela neko težavo. Ni bilo mesta, kjer bi se lahko ljubila. Prav v Nashvillu pa nama je to kljub vsemu uspelo. S posadko se je odpeljala v hotel in s taksijem potem prišla pome. Ljubila sva se ob glasni countryjevski glasbi. Bil sem tako razburjen, da mi je prišlo veliko prehitro. Že pri predigrji sem spermo v velikem loku izbrizgal iz sebe. Skorajda bi eksplodiral. Strah jo je bilo, da bi jo

kolegice v sosednji sobi morda slišale.

Naslednjega jutra je z nočne svetilke visel pramen sperme. V roko mi je stisnila deset dolarjev za taksi in me potisnila skozi vrata. Nekaj tednov pozneje je bilo vsega konec. Nisem vedel, zakaj. Nisva imela priložnosti izčrpno govoriti o tem. V chablis mi je vrgla citrono in pozneje cel lonček za sok napolnila z ledom, čeprav je vedela, da tega ne maram. Dala mi je svoj načrt letenja za naslednje mesece in mi svetovala, naj se teh poletov izogibam.

Ker nisem imel več nobene knjige, sem bral časopise in revije, ki so bile brezplačno na voljo. V teh mesecih sem bil eden najbolje obveščenih ljudi v Združenih državah. Noben baseball, nobena traktorska dirka, nobena afera kakšnega provincialnega politika mi ni ostala zakrita. S tem znanjem pa nisem mogel nič kaj prida početi. Bil sem sicer v Združenih državah, vendar je bilo vse predaleč stran, da bi lahko kaj pomenilo. Dežele nisem spoznaval, temveč jo videval samo od zgoraj. Vsako mesto sem spoznal po nebotičnikih, vendar se nisem mogel sprehoditi po njegovih ulicah. Nisem imel denarja, da bi zapustil letališče. Najbolj nepotrebna stvar, ki sem jo imel, je bila ura. Prodal sem jo nekemu potniku, ki mu je bila všeč. To je imelo zame dvojno prednost. Prihranilo mi je nenehno premikanje kazalcev in prišel sem do denarja za avtobusno vozovnico. Tako sem si ogledal vsaj umetnostni muzej v Detroitu. Zanimalo pa bi me še veliko stvari. Vendar sem v San Franciscu porabil ves denar v nekem nočnem lokalu in sem moral nato pol dneva pešačiti do letališča. Združene države so bile zame nenehno letališče in perspektiva iz letala. Ko sem v nekem časopisu iz Wyominga bral, da je v vaški supermarket vdrl medved, sem si zaželel tega medveda videti. Velikokrat sem pri lepem vremenu letel čez Skalnoro gorovje. Iskal sem in iskal, a nisem našel nobenega medveda.

Tako se je moje intenzivno obdobje počasi končevalo. Gledal sem skozi okno in si zamišljal, da sedim na nosilni ploskvi, in pustil, da mi štirideset stopinj minusa puha v obraz. Ta misel me je navduševala. Zamišljal sem si, da sem se oprijel sprednjega roba nosilne ploskve in premišljeval, kdaj se bom spustil. Kako dolgo bi padal. Včasih sem to poskušal natančno izračunati. To me je zaposlovalo, hotel sem na vsak način vedeti, koliko časa bi mi ostalo. In če bi hotel skočiti v majhno,

od zgoraj komajda opazno jezero, koliko sto metrov prej bi moral odpreti zasilni izhod. Kakšen vpliv bi imel veter? Bi mi uspelo ostati pri zavesti?

Na tleh sem zdržal vedno manj časa. Imel sem težave s spanjem. Pogrešal sem hrup motorjev. Pogosto je bila tišina v prostorih za sprostitev tako vsiljiva, da me je bolelo v ušesih. Bilo bi mi ljubše, če bi vsi potniki, ki so ležali v ležalnikih, z rokami pogosto zaviti v pentlje zraven stoječih kovčkov, harmonično smrčali. Opazoval sem brezupno sliko pehajočega življenja, pospravil svojo potovalko in se s prvim poletom dvignil domov v zrak. Čakalni časi pred startnimi so se mi zdeli vedno daljši. Komajda sem jih lahko še prenašal. V neskončnem račjem maršu so se letala pomikala naprej, ko so motorji končno zahrumeli. Olajšan sem si oddahnil, ko je letalo prodrlo v gosto meglo, ko je ropotalo in ko zunaj ni bilo videti ničesar več.

Vedno pogosteje se mi je dogajalo, da mi je šlo dobro in sem bil prepričan, da sem šele z življenjem v zraku dosegel srečo. Predvsem če je bila zemlja skrita z odejo iz oblakov. Bilo mi je všeč lebdeti nad njo in gledati navzdol na mlečno rebrasto kašo, ki je zakrivala svet. Želel sem si, da bi ta nejasna ločenost med menoj in svetom obstajala še naprej. Vse življenje sem hotel slišati samo brnenje motorjev in žvižganje vetra, poleg tega sem si želel, da pod sabo ne bi imel nič drugega kot belo vato. Vedno je bila drugačna. Ni bilo natančnih vogalov in oblin. Včasih je bil razpokan bombažni hrib, včasih nežna, mlečna ravnina, potem spet nestanoviten puh ali pajčevina, ki je brez teže plavala. Enkrat so bili oblaki razdeljeni z debelimi, vzporednimi črtami, kot da bi jih ustvarili snežni plugi letalske poti. Poskušal sem pozabiti, kaj je bombaž, kaj je mleko, kaj puh, kaj pajčevina ali sneg. Nisem se hotel več spominjati hribov ali dolin. Zakaj naj bi svoj novi svet primerjal s starimi pokrajinami? Pozneje, ko bi vedel, kaj so oblaki, bi lahko z njimi primerjal pokrajine.

Vedno jasneje sem jih začel videvati kot zrcaljenje duše. Nisem jih hotel imenovati po vidnem, temveč po čutnem. Morda pa jih sploh ne bi imenoval, da bi tudi čutno imelo kakšno možnost, vedno biti drugačno. V takšnih trenutkih se mi ni zdelo nič bolj brezupno kot možnost, da bi se kadar koli vrnil v nepredirljivo, svinčeno maso

navadnega življenja.

Poskušal sem si predstavljati, kaj bi pomenilo, če bi letalo strmoglavilo. Kakšne misli bi se me polotile? Morda jasno spoznanje, kaj vse sem v življenju storil napak. Zadnje, vendar ničevo spoznanje, kaj vse je na svetu sploh narobe. In boljčal sem v motor in si želel, da bi končno začel goreti.

Ljudje so se vedno bolj kazali kot stroji, katerih obnašanje je mogoče ustrezno opisati s petimi različicami, letala pa so se mi zdela vedno bolj živa. Ne le da je obstajala pestrost modelov, nekatera letala so ob tem dozorela v prave osebnosti, ki so mi bile simpatične ali pa tudi ne. Nekatera so kljubovala, druga so bila voljna, ena so tulila, spet druga so brenčala, nekatera so ponosno uprizarjala igro mišic, druga pa so poskušala zakrilce na skrivaj izvleči in uvleči, nekatera so udarila z bolnimi nogami na tla, druga so nožice nežno položila v perje. Obstajala so letala, ki sem jih od zunaj prepoznal, tudi od daleč, ko so tisoč metrov pod mano drsela mimo. Pozdravil sem jih in včasih so odzdravila.

Če je letalo zapadlo v turbulence in je kapitan sporočil, da se morajo vsi potniki pripeti, sem poln pričakovanja zaprl oči. Nazadnje je bila v Detroitu zaradi strašne nevihte pristajalna steza pod vodo in nisimo mogli pristati. Pol ure smo krožili med bliskanjem in grmenjem. Letalo je padalo, da nas je vrglo s sedežev, se spet pognalo kvišku, se sukalo, stresalo, kot da bi bilo vrh velikega pnevmatičnega kladiva. V kabini so hipoma bliskale vse luči. Nekateri potniki so začeli kričati in za pomoč so prosili boga. Užival sem v tem. Mislil sem, da nam bo tokrat uspelo. Obraz je bil stisnjen na okno. Začutil sem, kako so me posrkali oblaki. Kako so se igrali z mano. Kako so od veselja pljuvali ogenj. Še trenutek in osvobodil se bom teže, odlomil trdo zemeljsko kroglo in postal lahek kot zrak.

Potem je bilo začutiti udarec in pognali smo se iz temne megle, okrog nas pa je bila hipoma lesketajoča se svetloba. Letalo je še nekoliko migljalo in se treslo, potem pa spet mirno drselo naprej in pristalo s tako trmoglavostjo, kot da se ne bi nič zgodilo. Pri izhodu sta mi naproti prišla neka moška in me vprašala: George Forster? Prijazno sem ju pozdravil, jima predal potovalno torbo in rekel: Skorajda bi

zamudil.

Na letališkem hodniku sta mi voljno sledila k oknu. Boeing 747 so pravkar potiskali z mostička na letališko stezo. Videti je bil kot noseč. Potem se je obrnil in pokazal svojo ritko.

Enajst mesecev smo vas nadzorovali, je rekel mož z mojo potovalko. Mislili smo, da ste agent. Ne poznam agentskih poslov, sem odvrnil. Vendar sem odkril pravo Ameriko in vem, da me nič ne more odvrniti od tega, da se ne bi vrnil tja.

Prevedel Slavo Šerc

Operni ples

Snemalec

Fred je mrtev. Francozi ga niso obvarovali. Ko so ljudi uničili kot insekte, je to po televiziji gledala vsa Evropa. Fred je bil med mrtvimi.

"Bog je vsemogočen," sem slišal kot otrok. Predstavljal sem si ogromno pest, ki se spusti z neba in me stre kot mravljo. Če je bilo kaj nevarno ali negotovo, je Fred govoril: "Francozi me bodo obvarovali."

Takrat sem sedel v režijskem prostoru velikega reportažnega avtomobila. Pred menoj stena ekranov. Ravno smo prenašali posnetke kamere, ki je bila pod stropom. Nenadoma je šlo skozi vrste plesočih nenavadno tresenje in drhtenje. Glasba je postala kakofonična, inštrumenti so v nekaj sekundah utihnili. Preklopil sem na veliki plan kamere iz lože in preletel monitorje. Vse slike so bile enake. Ljudje so se majali, se spotikali, omahovali in se prelamljali. Tudi če so se ponovno pobrali, niso mogli ujeti ravnotežja. Iz ust so pošiljali zadnje vzdihljaje. Padali kot vreče moke. Nekateri so spuščali kratke krike, drugi dolge. Njihove oči so bile na široko odprte. Videli so, čutili so, da so jih umorili. Niso vedeli, kdo, niso vedeli, zakaj. Niso mogli uiti.